

Zdzisław MIKULSKI

Zakład Hydrologii UW

GEOFIZYKI POLSKIEJ MAŁO ZNANE POCZĄTKI

POLISH GEOPHYSICS BEGINNING
NOT VERY WELL KNOWN

Geofizyka jest nauką stosunkowo młodą — pojawiła się w końcu XX w. w wyniku potrzeby ścisłego ujęcia zjawisk i procesów fizycznych zachodzących na globie ziemskim; jest zatem stosowaną emanacją nauk fizycznych. Jej rozwój w początku XX w. spowodował utworzenie już w 1919 r. Międzynarodowej Unii Geodezji i Geofizyki (UGGI), a w jej ramach kilku asocjacji zajmujących się oddzielnymi dyscyplinami geofizycznymi. Tym samym w organizacji nauki uznano istnienie nie tylko geofizyki jako odrębnej nauki, lecz również jej dyscyplin składowych. Geofizyka objęła niejako oficjalnie niektóre dyscypliny nauk o Ziemi istniejące już przedtem.

Za pioniera polskiej geofizyki przyjmuje się Maurycego Piusa Rudzkiego (1862–1916), profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego i kierownika pierwszej w Polsce Katedry Geofizyki Matematycznej i Meteorologii w latach 1895–1916 (Rybka, Rybka, 1983; Hanik, 1986), autora świetnego podręcznika *Fizyka Ziemi* (Kraków 1909). Niestety po jego śmierci w 1916 r. geofizyka w UJ nie była w zasadzie kontynuowana.

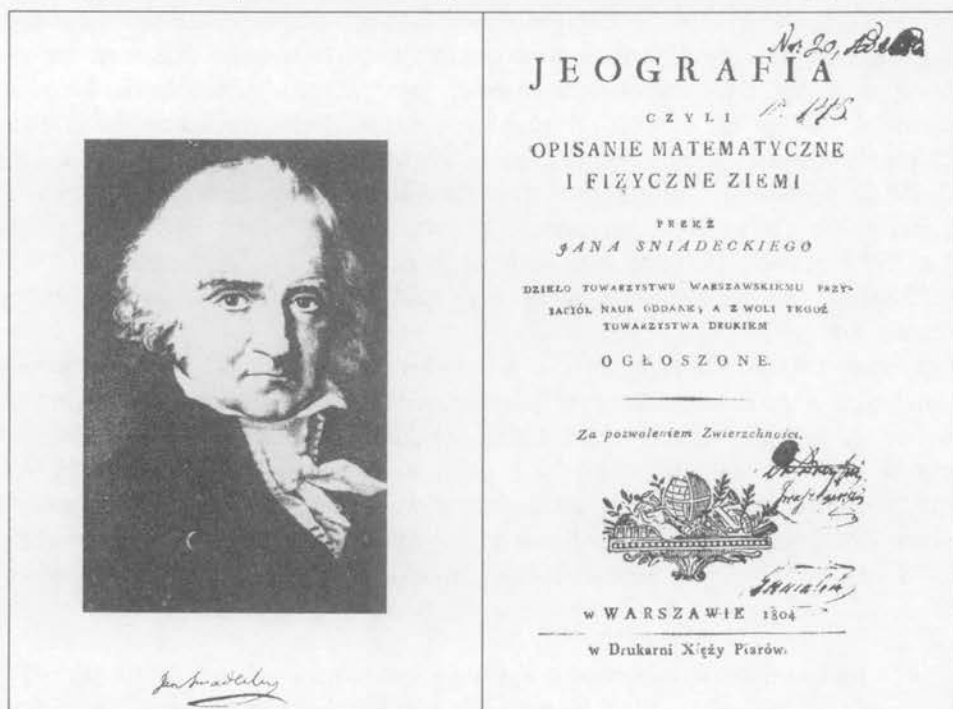
Tymczasem ślady polskiej geofizyki wiodą ku początkom XIX w., choć wówczas terminu *geofizyka* nie znajdziemy w literaturze. W 1775 r. studia fizyczno-matematyczne w Akademii Krakowskiej ukończył Jan Śniadecki (1756–1830), którego w 1777 r. Hugo Kollataj powołał na stanowisko nauczyciela w Kolegium Nowodworskich, przekształconym wówczas na tzw. Szkołę Wojewódzką (Krakowską). Śniadecki prowadził tam m.in. wykłady z mechaniki i hydrostatyki, mimo iż w zasadzie tych przedmiotów uprzednio nie studiował w Akademii¹.

¹ Jest to bodajże pierwsza informacja o wykładach hydrostatyki w Polsce (Mikulski, 1993).

Po odbyciu dodatkowych studiów w Getyndze i Paryżu, gdzie przeszedł kilka kursów – oprócz matematyki i astronomii również fizykę i mineralogię. Na początku września 1781 r. wrócił do Krakowa, gdzie podjął wykłady, a także powierzono mu stanowisko sekretarza Kolegium Fizycznego, wchodzącego w skład Szkoły Głównej Koronnej (po reformie Akademii Krakowskiej przez Kołłątaja); wówczas to Akademia Wileńska została nazwana Szkołą Główną Litewską.

W maju 1790 r. wysunięto kandydaturę Śniadeckiego na rektora Szkoły Głównej, którego to stanowiska nie przyjął, zgodził się natomiast zostać prezesem Kolegium Fizycznego. W tym czasie bowiem był zajęty budową i wyposażeniem Obserwatorium Astronomicznego w Krakowie, w którym zebrał także komplet przyrządów meteorologicznych (Chamcówna, 1957, 1959). W czerwcu 1794 r., w związku z insurekcją kościuszkowską, Śniadecki zakończył działalność w Szkole Głównej i poświęcił się jedynie obserwacjom astronomicznym, których wyniki publikował później w *Rocznikach Królewskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk* w Warszawie, będąc jego członkiem.

Zainteresowania Śniadeckiego, poza fizyką i astronomią, skłaniały się także ku geografii fizycznej, a raczej ku matematycznym podstawom geografii; zapewne prowadził on takie wykłady w Akademii Krakowskiej. Równocześnie pracował nad dziełem swego życia – podręcznikiem *Jeografia czyli opisanie matematyczne i fizyczne Ziemi*, które to „dzieło Towarzystwu Warszawskiemu Przyjaciół Nauk oddane, a z woli tegoż Towarzystwa drukiem ogłoszone w Warszawie 1804” (rys. 1). Według

Rys. 1. Jan Śniadecki i jego dzieło *Jeografia...* (wydanie pierwsze z 1804 r.)

Fig. 1. Jan Śniadecki and his book *Jeografia...* (*Geography...*) published first in 1804

E. R y b k i i P. R y b k i (1983), „Nie była to jednak geografia w dzisiejszym tego słowa znaczeniu, ale geofizyka z kartografią i elementami astronomii”. Rzeczywiście dzieło Śniadeckiego stanowi swego rodzaju wstęp do geofizyki ogólnej. Całość ujęto w 9 rozdziałach, poprzedzonych dość obszernym wstępem, stanowiącym *Krótki rys Kosmografii, czyli Nauki o Świecie powszechnym, i przytoczenie Wiadomości posilkowych z innych Nauk*. Już w przedmowie autor pisze jednoznacznie, iż „...opisana ziemia... jest to część Fizyki, i najpiękniejsza, i naybliżey nas dotykająca”, a swe dzieło nazywa *Jeografią fizyczną i matematyczną*, traktując ją jako część astronomii, „skąd wynika nauka oddzielna znana pod imieniem *Jeografii czyli Ziemiopisma*”, i dalej „... A że Ziemia składa się z lądu i wody, to nauka dzielić się może na wiadomość lądu i na opisanie wody czyli Hydrografi, z której znowu wypada nauka *Żeglarska*”. Dokonuje przy tym przeglądu dotychczas wydanych podobnych dzieł, poczynając od Bernarda V a r e n i u s a z 1650 r. Trzy pierwsze rozdziały poświęcono „Ziemi jako planecie, jej obiegowi okołosłonecznemu, figurze i jej wymierzaniu”, rozdział IV zaś Księżycowi i jego wpływowi na zjawiska ziemskie. Sporo miejsca poświęca Śniadecki sprawom oceanografii, nie używając wprawdzie tego terminu; przedmiotem tego rozdziału są pływy („wzdymanie się i opadanie”) i prądy morskie. Najwięcej miejsca zajmuje wszakże nauka *O Atmosferze ziemskiej, jej ruchach i wiatrach, temperaturze i porach rocznych* (rozd. VI–VIII). Ostatni rozdział, zatytułowany *O kartach ieograficznych*, zawiera zwięzły kurs kartografii. Książka doczekała się wkrótce nowego wydania w Wilnie (1809), co zapewne wiązało się z faktem objęcia przez Śniadeckiego funkcji rektora Szkoły Głównej Litewskiej w Wilnie w listopadzie 1806 r. Następnie była tłumaczona na język rosyjski w 1817 r. w Charkowie dla potrzeb tamtejszego uniwersytetu. W roku następnym (1818) ukazało się w Wilnie wydanie trzecie, a w 1837 r. wydano ją ponownie w Warszawie. Przez wiele lat książka służyła jako podręcznik akademicki i podstawowe źródło wiedzy o fizyce Ziemi.

Próby ustawienia podobnych wykładów w Królewskim Uniwersytecie Warszawskim, powstałym w 1816 r., nie powiodły się; brak było wówczas w Warszawie specjalistów tej klasy jak właśnie Jan Śniadecki. Podobna sytuacja występowała w utworzonej w 1862 r. Szkole Głównej Warszawskiej, w której jedynie Władysław K w i e t n i e w s k i (1837–1902) wykładał hydrostatykę i hydrodynamikę. Tymczasem w powstałym na jej zrębach w 1869 r. Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim, z językiem wykładowym rosyjskim, ale zatrudniającym także nielicznych polskich pracowników naukowych, w roku akademickim 1879/80 uruchomiono kurs geografii fizycznej. Przedmiot ten był umiejscowiony w Gabinecie (Katedrze) Fizyki i w ciągu kilkunastu lat był prowadzony przez Nikołaja Grigoriewicza J e g o r o w a (1849–1919), kierownika Gabinetu. Z natury rzeczy wykład dotyczył zapewne raczej zagadnień geofizycznych.

O domniemaniu, iż były to wykłady geofizyki, a nie geografii fizycznej, świadczy wzmianka w sprawozdaniu Rady (Senatu) Uniwersytetu (16 VI 1882) o wystąpieniu do Kuratorium w sprawie pozwolenia nadawania tytułu magistra geofizyki absolwentom studiującym tę specjalizację (*sic!*)². Niestety w oficjalnym organie

² *Warszawskija Uniwersitetskija Izwiestija* (WUI), 1885, nr 2.

Warszawskie Wiadomości Uniwersyteckie (*Warszawskija Uniwersitetskija Iwiestija*) nie udało się znaleźć nic bliższego na temat ewentualnej decyzji władz (Kuratorium). Można jedynie wnioskować, że taka specjalizacja istniała. W *Skorowidzu Warszawskich Wiadomości Uniwersyteckich* (Wierzbowski, 1900) geofizyka znajduje się w wykazie przedmiotów na Wydziale Fizyczno-Matematycznym w 1882 r. Tamże podano wzmianki o wykładach prof. N.G. Jegorowa geografii fizycznej w latach 1879–1884 i geografii matematycznej w roku akademickim 1883/84, a w latach 1885–1889 – po wyjeździe prof. Jegorowa z Warszawy – przez prof. Borysa Wia-czesławicza S t a n k i e w i c z a, który prowadził wykłady do 1901 r., z przerwami (Wójcik, 1988). Obaj byli zresztą zainteresowani zagadnieniami fizyki atmosfery. Warto jednak zaznaczyć, iż termin *geofizyka* pojawił się w Uniwersytecie Warszawskim po raz pierwszy w 1882 r.

Niemal równocześnie rozpoczęło w Warszawie w 1885 r. działalność Biuro Meteorologiczne z Centralną Stacją Meteorologiczną przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, pełniące funkcję Biura Meteorologicznego Królestwa Polskiego i Tere-nów Wschodnich, pod kierunkiem Władysława Kwietniewskiego. Dało ono początek w 1919 r. działalności Państwowego Instytutu Meteorologicznego (Lipska, 1985).

Po dłuższej przerwie w zajęciach geografii fizycznej w Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim, trwającej pierwsze 10-lecie XX w., w 1911 r. powstał już formalnie Gabinet Geografii Fizycznej, który objął przybyły z Uniwersytetu w Dorpacie (obecnie Tartu w Estonii) nowo mianowany profesor geofizyki Elmar R o s e n t h a l. Był on uczniem znanego rosyjskiego geofizyka Borysa B. G o l i c y n a (1862–1916). Elmar Rosenthal (1873–1919) uprawiał wyłącznie geofizykę. W *Warszawskich Wiadomościach Uniwersyteckich* już w 1911 r. znajduje się jego program wykładów meteorologii i klimatologii³, a w 1912 r. program geografii fizycznej, magnetyzmu ziemskiego i elektryczności atmosferycznej⁴. Wkrótce też przygotował skrypty z tych przedmiotów, które w formie rękopisów powielonych znalazły się w bibliotece podręcznej powstałego w 1918 r. Zakładu Geograficznego Uniwersytetu Warszawskiego. I tak w 1913 r. ukazały się *Kurs magnetyzmu ziemskiego i elektryczności atmosferycznej* (rys. 2) oraz *Kurs geografii fizycznej według wykładów profesora E.G. Rosenthala dla studentów IV kursu oddziału przyrodniczego Wydziału Fizyczno-Matematycznego Uniwersytetu Warszawskiego w 1913/14 r.* (rys. 3). Pierwszy z nich obejmował skrócony kurs geofizyki ogólnej: jego zakres podał autor w krótkim wstępie: „Przedmiot geografii fizycznej można wyjaśnić różnie. Niektórzy traktują go jako część geologii; inni pojmują go jako fizykę powłoki ziemskiej i z tego powodu nazywają go geofizyką. Geografią fizyczną ujmujemy odpowiednio trzy sfery ziemskie (litosferę, hydrosferę i atmosferę); rozróżniamy przeto: litosferę – rozpatrując zjawiska dynamiczne w twardej skale (np. wulkaniczne), hydrologię

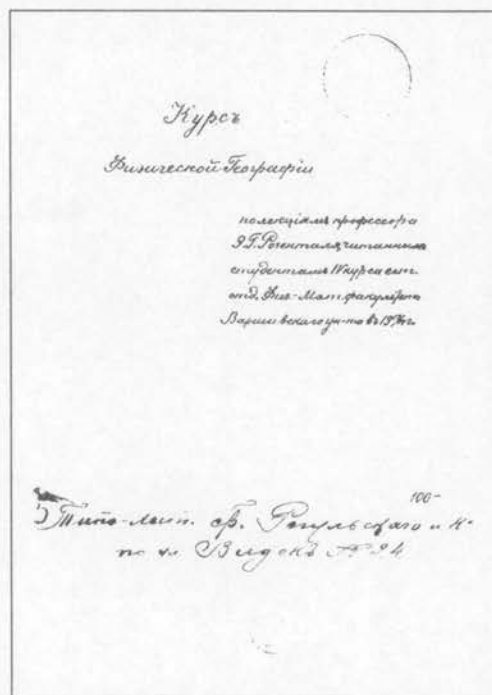
³R o s e n t h a l E. *Uczebny plan przepodawania i sistematyczeskaja programma kursa mieteorologii i klimatologii (dla naturalistow i matematikow)*. WUI, nr 5 z 1911 r.

⁴R o s e n t h a l E. *Programmy po fiziczeskoj gieografii i po ziemnomu magnietizmu, po atmosfer-nomu elektricestwu*. WUI, nr 7 z 1912 r.

Rys. 2. E.G. Rosenthal – *Kurs magnetyzmu ziemskiego i elektryczności atmosferycznej* (1913)

Fig. 2. E.G. Rosenthal – *Course of the Earth magnetism and atmospheric electricity* (1913)

Rys. 3. *Kurs geografii fizycznej według wykładów profesora E.G. Rosenthala* (1913/1914)

Fig. 3. *Course of physical geography of professor E.G. Rosenthal* (1913/1914)

– badając zjawiska fizyczne w fazie ciekłej (odnosi się to do oceanografii i opisów właściwości fizycznych lodu, rzek, jezior) i w końcu meteorologię lub fizykę atmosfery”. Zgodnie z tym podziałem wymieniony skrypt obejmuje: oceanografię, następnie lody, jeziora i rzeki, a w końcu wulkanologię i sejsmologię Ziemi. W 1914 r. Rosenthal wydał obszerniejszy skrypt *Wykłady meteorologii i klimatologii*, którego przeważająca część dotyczy fizyki atmosfery (meteorologia instrumentalna, teoretyczna i dynamiczna, optyka atmosferyczna) oraz klimatologii regionalnej (rys. 4). Rosenthal prowadził też badania aerologiczne we własnym obserwatorium urządzonym (zapewne) na dachu budynku Wydziału Fizyczno-Matematycznego (przy ul. Oboźnej – obecnie nie istniejącego). Często występował z odczytami na posiedzeniach Towarzystwa Przyrodników, działającego przy Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim. W 1913 r. podjął wydawanie biuletynu sejsmicznego Uniwersytetu Warszawskiego⁵, m.in. opublikował wyniki obserwacji zaćmienia Słońca⁶ (Mikulski, 1991, 1995).

⁵ Rosenthal E. *Siejsmiczeskij Biulletien Warszawskiego Uniwersitetu*. WUI, nr 9 z 1913 r.

⁶ *Elektromietricheskaja i aerologicheskaja nabliudienija wo wremia solniecznogo zatmienija 8/21 awgusta 1914 g. E. Rosenthala*. WUI, nr 4 z 1915 r.

Rys. 4. E.G. Rosenthal – *Wykłady meteorologii i klimatologii* (1914)

Fig. 4. E.G. Rosenthal – *Course of meteorology and climatology* (1914)

Potwierdzenie zainteresowań Rosenthala znajdujemy w sprawozdaniach dotyczących początków działalności Zakładu Geograficznego UW, powstałego 1 IV 1918 r. W przejętym przez Zakład inwentarzu byłego Gabinetu Geografii Fizycznej (E. Rosenthala – przyp. Z.M.) była m. in. biblioteka złożona z niewielkiej liczby czasopism i broszur, głównie treści geofizycznej, dotyczących meteorologii, sejsmografii, magnetyzmu i trzęsień Ziemi oraz globus, teodolit i 3 magnetometry (Kondracki, 1983). Ten skromny zbiór książek i czasopism stał się początkiem podręcznej biblioteki Zakładu Geograficznego UW.

Jednoznacznie geofizyczny charakter miała natomiast powołana w 1895 r. Katedra Geofizyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, działająca do 1916 r. pod kierunkiem Maurycego Piusa Rudzkiego (1862–1916). Cechował ją szeroki zasięg zajęć geofizycznych: od fizyki litosfery, przez fizykę atmosfery i hydrosfery, po geologię. Świadczy o tym najlepiej podręcznik M.P. Rudzkiego, a właściwie monografia przedmiotu, pt. *Fizyka Ziemi*, wydana w 1909 r. nakładem Akademii Umiejętności w Krakowie. Działalność M.P. Rudzkiego i osiągnięcia jego „szkoły” znalazły już swe miejsce w literaturze⁷.

⁷ Patrz *Przegląd Geofizyczny*, z. 4 z 1988 r., poświęcony w całości M.P. Rudzkiemu.

Na uwagę zasługuje również działalność geofizyczna Tomasza S t a n e c k i e g o (1826–1891), profesora fizyki Uniwersytetu Lwowskiego. Powstałe w 1879 r. przy Wydziale Krajowym Namiestnictwa Biuro Melioracyjne uruchomiło własną sieć obserwacji meteorologicznych i hydrologicznych, powierzając kierownictwo tej sieci T. Staneckiemu. Wydawane wówczas roczniki stanów wody na rzekach galicyjskich oraz opadów atmosferycznych na terenie Galicji wyprzedziły wydawane od 1895 r. oficjalne roczniki Służby Hydrograficznej Austrii. T. Stanecki został powołany na Katedrę Fizyki Doświadczalnej w Uniwersytecie Lwowskim; prowadził tam stację meteorologiczną i magnetyczną, a wyniki obserwacji były przekazywane telegraficznie do Centralnego Zakładu Meteorologicznego w Wiedniu i Petersburgu oraz publikowane w wydawnictwach – austriackim i amerykańskim (*Bulletin of international meteorological observations*) (Kossowska-Cezak, 1991).

Tak więc narodzin geofizyki w Polsce XIX i początku XX w. można się doszukiwać zarówno w naukach fizycznych, jak i geograficznych. Późniejsze natomiast dzieje geofizyki (po II wojnie światowej) wiążą się już wyłącznie z fizyką, z wyjątkiem tzw. geofizyki stosowanej, powiązanej ściśle z geologią i górnictwem.

Pierwszą dydaktyczną placówką geofizyczną po I wojnie światowej była Katedra Geofizyki i Meteorologii Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, którą w 1920 r. objął Henryk A r c t o w s k i (1871–1958), uczestnik belgijskiej wyprawy antarktycznej w latach 1897–1899. Arctowski zajmował się głównie meteorologią, poza tym również geotermiką i magnetyzmem ziemskim. W lecie 1929 r. utworzono pod jego kierunkiem stację magnetyczną w Daszawie pod Stryjem (Olpińska-Warzechowa, 1988). Podobny charakter miała Katedra (później Zakład) Meteorologii Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, którą od 1922 r. kierował Kazimierz J a n t z e n, astronom specjalizujący się w meteorologii (Dziewulska-Łosiowa, 1988).

Warto podkreślić dużą wagę, jaką przywiązywano do działalności obserwatoriów terenowych. Już w 1920 r. powstał Wydział Morski Państwowego Instytutu Meteorologicznego w Nowym Porcie pod Gdańskiem, przeniesiony następnie (1927 r.) do Gdyni, a w 1937 r. Obserwatorium Meteorologiczne na Kasprowym Wierchu, również będące placówką PIM; obie te placówki były związane z osobą Edwarda S t e n z a (1887–1956), wówczas pracownika naukowego PIM. Z kolei w 1938 r. na szczycie Pop Iwan w Karpatach Wschodnich uruchomiono Obserwatorium Meteorologiczne i Astronomiczne, które wraz z wybuchem II wojny światowej – w przeciwieństwie do obu poprzednich placówek – zaprzestało działalności. Wreszcie w Świdrze pod Warszawą działało Obserwatorium Geofizyczne, założone w 1920 r. przez Stanisława K a l i n o w s k i e g o (1873–1946), profesora Politechniki Warszawskiej; po II wojnie światowej nazwane jego imieniem (Olpińska-Warzechowa, 1985).

Brak było natomiast wówczas w Warszawie geofizycznej placówki dydaktycznej, choć w 1926 r. E. Stenz nawoływał w przewodniku dla studentów Uniwersytetu Warszawskiego o podejmowanie studiów geofizycznych, a w wydanej w 1936 r. świetnej książce popularnonaukowej pt. *Ziemia. Fizyka globu, mórz i atmosfery* ukazał szeroki zakres geofizyki. Po II wojnie światowej był on w 1949 r. organizatorem zespołu katedr geofizycznych Uniwersytetu Warszawskiego (Kozłowski, 1990).

Ważnym wydarzeniem w rozwoju polskiej geofizyki było zorganizowanie w 1929 r. przez Antoniego Bolesława Dobrowolskiego (1872–1954), wspólnie z innymi uczonymi z dziedzin pokrewnych, pierwszego w Polsce Towarzystwa Geofizyków w Warszawie. Miało ono szerokie zainteresowania: od fizyki litosfery, przez fizykę atmosfery i hydrosfery, aż po geologię i geodezję; zorganizowano nawet polską wyprawę polarną w 1934 r. Towarzystwo wydawało własny organ *Biuletyn Towarzystwa Geofizyków w Warszawie*, w którym zamieszczano poważne artykuły naukowe oraz kronikę naukową z kraju i ze świata. Jednym z ważniejszych osiągnięć Towarzystwa było uruchomienie w styczniu 1939 r. Obserwatorium Sejsmologicznego w podziemiach Pałacu Kazimierzowskiego na terenie Uniwersytetu Warszawskiego, działającego niemal bez przerwy do dziś (Jankowska, 1986). Z chwilą wybuchu II wojny światowej Towarzystwo zaprzestało swej działalności.

Utworzenie w Krakowie w 1919 r. Akademii Górniczej (po II wojnie światowej przybrała ona nazwę Akademii Górniczo-Hutniczej – AGH) dało początek działalności tzw. geofizyce stosowanej. Dziś objęła ona szeroki zakres zastosowań geofizycznych.

Tak oto w dużym skrócie udało się ukazać nader złożoną genezę polskiej geofizyki, dającą początek dzisiejszemu jej rozwojowi i osiągnięciom na terenie kraju, a także w świecie (Teisseyre, 1991). Warto o tym pamiętać.

Maszynopis wpłynął do redakcji 20 VI 1996 r.

Literatura

- Chamcówna M., 1957, *Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w okresie wizyty i rektoratu Hugona Kollątaja 1777–1786*. Wrocław, Ossolineum.
- Chamcówna M., 1959, *Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w latach 1786–1795*. Wrocław, Ossolineum.
- Dziewulska-Łosiowa A., 1988, *Zarys dziejów meteorologii w Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie*. Prz. Geof., t. 33, nr 2.
- Hanik J., 1986, *Katedra Geofizyki Uniwersytetu Jagiellońskiego (1895–1919)*. Prz. Geof., t. 31, nr 3.
- Jankowska W.A., 1986, *Obserwatorium Sejsmologiczne imienia Ireny Bóbr-Modrakowej w Warszawie*. Prz. Geof., t. 31, nr 2.
- Kondracki J., 1983, *Zakład Geograficzny Uniwersytetu Warszawskiego*. Czas. Geogr., t. 54, nr 2.
- Kossowska-Cezak U., 1991, *Tomasz Stanecki i sieć meteorologiczna Wydziału Krajowego we Lwowie*. Prz. Geof., t. 36, nr 2.
- Kozłowski M.F., 1990, *Początki geofizyki na Wydziale Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego*. Prz. Geof., t. 35, nr 1–2.
- Mikulski Z., 1991, *Wybrane zagadnienia nauk o Ziemi w Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim (1869–1917)*. Prz. Geof., t. 36, nr 4.
- Mikulski Z., 1993, *Początki wykładów nauk hydrologicznych w Uniwersytecie Jagiellońskim*. Kwart. Hist. Nauki i Techn., t. 38, nr 3.
- Mikulski Z., 1995, *Próby wprowadzenia geografii jako dyscypliny w Uniwersytecie Warszawskim*. Pr. i Stud. Geogr., t. 19.
- Ołpińska-Warzechowa K., 1985, *Obserwatorium Geofizyczne imienia Stanisława Kalinowskiego w Świdrze*. Prz. Geof., t. 30, nr 2.

- Rybka E., Rybka P., 1983, *Historia astronomii w Polsce*. T. 2. Wrocław, Ossolineum.
- Teisseyre R., 1991, *Wspólne horyzonty badawcze w naukach o Ziemi*. Prz. Geof., t. 36, nr 2.
- Wierzbowski F., 1900, *Ukazatel k Warszawskim Uniwersitetskim Izwestijam 1870-1894*, Warszawa.
- Wójcik Z., 1988, *Nauki o Ziemi w Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim (1869-1915)*. Prz. Geof., t. 33, nr 3.

S u m m a r y

The interest in geophysics in Poland has started at the break of the 19 and 20th centuries. Physics scientist, Jagiellonian University professor Jan Śniadecki has published in 1804 general textbook *Geography or mathematical and physical description of the Earth*. In 1869 the Emperor's University of Warsaw has been founded, giving geophysics and geography physical courses. In 1911 the chair of physical geography has been opened under the supervision of Estonian professor Elmar Rosenthal. He has been teaching class of general geophysics and doing research in the University campus on the atmosphere physics. At the Jagiellonian University in 1895 the Geophysics Section was guided by Maurycy Pius Rudzki. He wrote a textbook *Physics of the Earth* published in 1909. After the world war I new scientific institutions have been founded in Poland forming the basis for the recent Polish geophysics.